

De tillitsvalgte og bedriftshelsetjenesten

I dette faktaflaket skal vi se nærmere på hvordan de tillitsvalgte i LO-forbundene involveres i ulike sider ved bedriftshelsetjenestens arbeid.

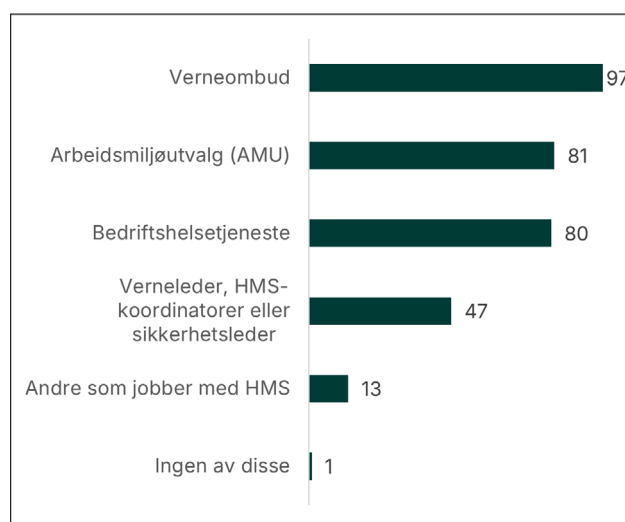
Tillitsvalgtpanelet ble opprettet i 2012 og finansieres av LO. Alle undersøkelsene gjennomføres av Fafo, mens temaene og spørsmålene utformes av LO og Fafo i samarbeid. Panelet består av om lag 4700 tillitsvalgte fra LO-forbundene. Denne undersøkelsen ble gjennomført i november 2024, og var kun rettet mot tillitsvalgte på arbeidsplassnivå. 1147 tillitsvalgte svarte på undersøkelsen.

Ordningen med bedriftshelsetjeneste er regulert i arbeidsmiljøloven § 3.3. Arbeidsgiver er pliktig til å knytte virksomheten til en bedriftshelsetjeneste som er godkjent av Arbeidstilsynet dersom risikoforholdene tilsier at det er nødvendig. Loven spesifiserer også at vurderingen skal gjøres som en del av virksomhetens systematiske HMS-arbeid. Alle virksomheter har med andre ord plikt til, med jevne mellomrom, å vurdere om de har behov for å knytte seg til en bedriftshelsetjeneste. I tillegg åpner loven for at departementet ved forskrift kan pålegge bransjer eller næringer med særlig høy arbeidsmiljørisiko å inngå avtale med en bedriftshelsetjeneste (FOR-2023-12-18-2278). Loven spesifiserer også at bedriftshelsetjenesten skal ha en fri og uavhengig stilling i arbeidsmiljøspørsmål (aml § 3-3 (3)).

Oslo Economics (2018)¹ estimerte at det i 2018 var 95 000 virksomheter som ifølge forskrift var pliktig til å tilknytte seg en godkjent bedriftshelsetjeneste.

Disse virksomhetene sysselsatte rundt 60 prosent av arbeidsstyrken, som er om lag 1,6 millioner arbeidstakere. Vi kartla først ulike HMS-ressurser som kan være til stede i virksomhetene (figur 1).

Figur 1 Har din virksomhet noen av de følgende HMS-ressursene? Prosent (n = 1147)

Tilnærmet alle tillitsvalgte – 97 prosent – oppgir at det er et verneombud i virksomheten. 81 prosent har et arbeidsmiljøutvalg (AMU), og 80 prosent oppgir at virksomheten er tilknyttet en bedriftshelsetjeneste. Verneleder, HMS-koordinator eller sikkerhetsleder er noe mindre vanlig, men omtrent halvparten oppgir også at de har det.

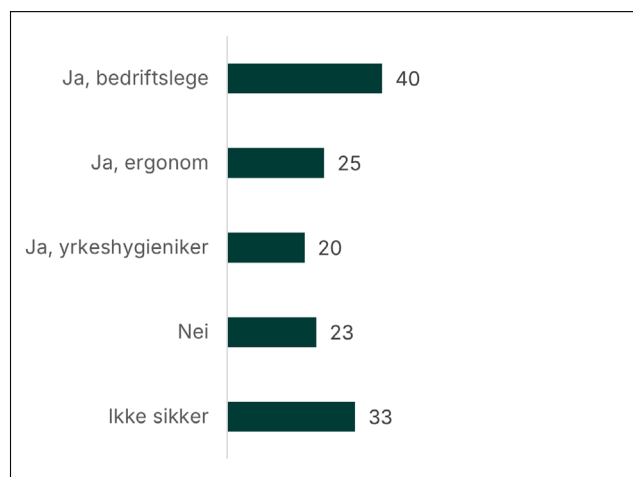
Bedriftshelsetjeneste er mer vanlig blant virksomheter i privat vareproduksjon. Dette skyldes at store deler av industrien og bygg og anlegg er pålagt å knytte seg til en godkjent bedriftshelsetjeneste.

¹ Oslo Economics (2018). Samfunnsnyttene av bedriftshelsetjenesten. Utredning for Arbeids- og sosialdepartementet. 27. mai 2018.

Bedriftshelsetjenesten kan både være en egen ordning / en intern eller leveres av en ekstern leverandør. Når vi spør de tillitsvalgte hvilken type leverandør de har, svarer det store flertallet, 84 prosent, at de har en ekstern leverandør (ikke presentert i en egen figur). 12 prosent oppgir at de har en egenordning / intern ordning, mens fire prosent er usikre på hvilken ordning de har. Egenordning er noe mer vanlig blant tillitsvalgte i offentlig sektor enn i privat sektor.

Som nevnt innledningsvis, spesifiserer arbeidsmiljøloven at bedriftshelsetjenesten skal ha en fri og uavhengig stilling i forhold til virksomhetene de virker i. En mulig indikator på dette, er om de tillitsvalgte kan kontakte fagpersonene i bedriftshelsetjenesten på eget initiativ, uten forhåndsgodkjenning fra arbeidsgiver (se figur 2).

Figur 2 Andel tillitsvalgte som på eget initiativ, uten forhåndsgodkjenning fra arbeidsgiver, kan kontakte fagpersonene i bedriftshelsetjenesten. Flere svar mulig. Prosent (n = 922)

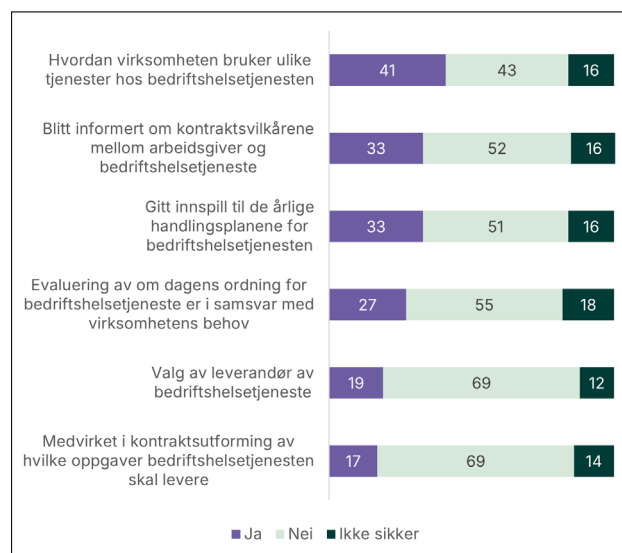

Samlet sett oppgir 44 prosent av de tillitsvalgte at de kan kontakte én eller flere av fagpersonene i bedriftshelsetjenesten uten godkjenning fra arbeidsgiver. Flest svarer at de kan ta kontakt med bedriftslegen (40 prosent), én av fire at de kan ta kontakt med ergonom, mens 20 prosent svarer at de kan kontakte yrkeshygieniker. Nær én av fire svarer at de ikke kan ta slik kontakt uten en forhåndsgodkjenning. Én av tre svarer at de ikke er sikre på om de trenger forhåndsgodkjenning av arbeidsgiver. Tillitsvalgte i privat sektor svarer i større grad enn tillitsvalgte i offentlig sektor at de

kan ta kontakt uten forhåndsgodkjenning fra virksomheten. Andelen som enten svarer at de ikke kan ta kontakt eller som er usikre, er særlig høy i kommunal sektor. Der svarer 36 prosent at de ikke kan ta slik kontakt uten forhåndsgodkjenning, og 40 prosent er usikre.

Videre spurte vi de tillitsvalgte om de ble involvert i ulike sider med samarbeidet med bedriftshelsetjenesten (figur 3).

Figur 3 Har de tillitsvalgte selv eller andre tillitsvalgte vært involvert i ulike sider ved samarbeidet med bedriftshelsetjenesten? Prosent (n = 922)

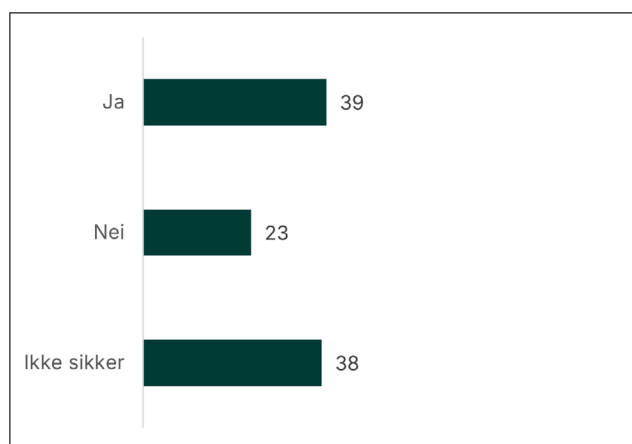

Det overordnede bildet er at i svært mange virksomheter involveres ikke de tillitsvalgte i ulike sider ved samarbeidet med og valget av leverandør av bedriftshelsetjenesten. 43 prosent svarer at verken de eller andre tillitsvalgte involveres i hvordan virksomheten bruker ulike tjenester hos bedriftshelsetjenesten. Drøyt halvparten svarer at de tillitsvalgte ikke informeres om kontraktsvilkårene mellom arbeidsgiver og bedriftstjenesten, og at de ikke får gitt innspill til de årlige handlingsplanene. Så mange som 55 prosent svarer at tillitsvalgte ikke involveres i evalueringer av hvorvidt dagens ordning for bedriftshelsetjeneste samsvarer med virksomhetens behov. Kun et mindretall involveres i valg av leverandør eller medvirker i kontraktsutførelsen av hvilke tjenester bedriftshelsetjenesten skal levere. Gjennomgående er andelen som svarer at de selv eller andre tillitsvalgte involveres i samtlige av disse

aktivitetene lavere blant tillitsvalgte i privat tjenesteproduksjon enn i andre sektorer. Vi finner også at tillitsvalgte i kommunal sektor i noe større grad oppgir at de selv eller andre tillitsvalgte involveres i valg av leverandør av bedriftshelsetjeneste. Tillitsvalgte i virksomheter med flere enn 100 ansatte er mer involvert enn de som har færre ansatte. Dette gjelder samtlige av de prosessene vi har kartlagt.

Bedriftshelsetjenesten skal hvert år, som en del av bedriftens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, utarbeide en årsrapport med oversikt over bedriftshelsetjenestens bistand i virksomheten.² Vi har spurt de tillitsvalgte om de eller andre tillitsvalgte har tilgang til denne årsrapporten (figur 4).

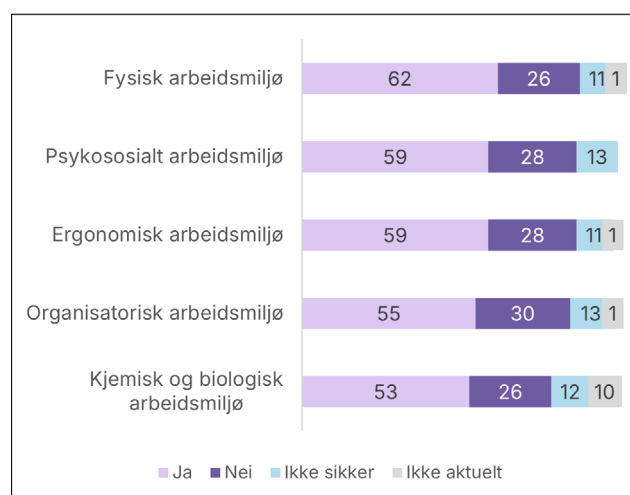
Figur 4 Har du eller andre tillitsvalgte tilgang til bedriftshelsetjenestens årsrapport? (n = 922)

Nær 40 prosent svarer at de tillitsvalgte har tilgang til årsrapporten fra bedriftshelsetjenesten, mens nær én fire svarer at de ikke har en slik tilgang. Så mange som 38 prosent svarer at de ikke vet om de eller andre tillitsvalgte har tilgang til årsrapporten. Det framstår som en høy andel, og det er vanskelig å se for seg at de tillitsvalgte som ikke vet om de har tilgang kan benytte funnene i de årlige rapportene. I analysen finner vi at tillitsvalgte i privat vareproduksjon i noe større grad enn tillitsvalgte i andre sektorer svarer at de har tilgang til årsrapporten. Det samme gjelder tillitsvalgte i de største virksomhetene (flere enn 100 ansatte).

Videre spurte vi de tillitsvalgte om de eller andre tillitsvalgte involveres av arbeidsgiver i forbindelse med bedriftshelsetjenestens kartlegginger eller risikovurderinger av ulike sider ved arbeidsmiljøet (figur 5).

Figur 5 Involverer arbeidsgiver deg eller andre tillitsvalgte sammen med bedriftshelsetjenesten i kartlegginger eller risikovurderinger av følgende mulige helsefarer på arbeidsplassen? Prosent (n = 922)

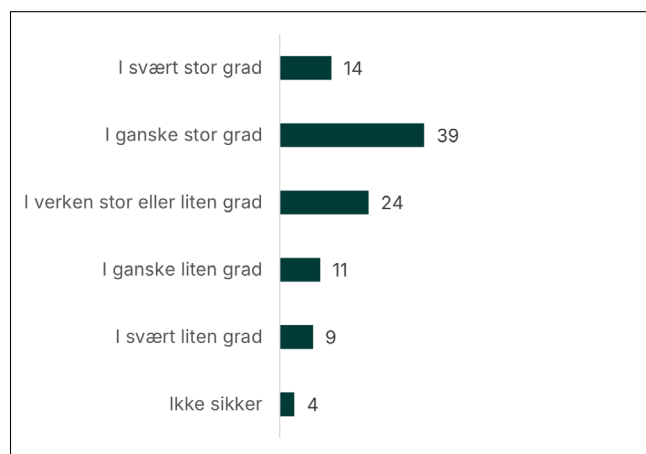
Gjennomgående svarer et flertall at de eller andre tillitsvalgte involveres når bedriftshelsetjenesten har kartlagt eller risikovurdert ulike sider av virksomhetens arbeidsmiljø. Samtidig svarer mellom 26 og 30 prosent at tillitsvalgte ikke involveres.

Tillitsvalgte i privat vareproduksjon svarer i større grad enn tillitsvalgte i andre sektorer at de involveres i kartlegginger eller risikovurderinger av det kjemiske og biologiske arbeidsmiljøet. Videre finner vi at knapt noen tillitsvalgte i privat vareproduksjon svarer at det ikke er aktuelt med slike kartlegginger, sammenlignet med andelen som svarer «ikke aktuelt» på 10 prosent samlet sett.

De som svarte at de eller andre tillitsvalgte involveres på ett eller flere av disse områdene, ble til slutt fulgt opp med et spørsmål om i hvilken grad de eller andre tillitsvalgte var med på å iverksette tiltak som oppfølging av disse (figur 6).

² Se Arbeidstilsynet: <https://www.arbeidstilsynet.no/hms/roller-i-hms-arbeidet/bht/>

Figur 6 I hvilken grad involverer arbeidsgiver deg eller andre tillitsvalgte sammen med bedriftshelsetjenesten for å iverksette tiltak som følge av kartlegginger, risikovurderinger eller virksomhetens avvikssystem? Prosent (n = 687)

Drøyt halvparten, 53 prosent, svarer at de i svært eller i ganske stor grad har vært involvert sammen med bedriftshelsetjenesten for å iverksette tiltak som følge av kartlegginger, risikovurderinger eller virksomhetens avvikssystem. 20 prosent svarer at de tillitsvalgte i liten grad har vært involvert. Vi finner ingen systematiske forskjeller for bakgrunnsvariablene i vurderingen av dette spørsmålet.

I dette faktaflaket ser vi nærmere på hvordan de tillitsvalgte i LO-forbundene involveres i ulike sider ved bedriftshelsetjenestens arbeid.

Rolf K. Andersen er forsker ved Fafo.